

Na Vitruvija se oslanjaju, manje ili više, sva učenja o proporciji u renesansi: Alberti (koji u spisu *De statua* visinu dijeli na 6 stopa), Leonardo, Dürer, matematičar Luka Pacioli...

2. Mjerne jedinice i mjerilo

Određivanje *mjernih veličina*, prije svega *dužine, težine i vremena* imalo je temeljno značenje od samog početka ljudske kulture. *Mjeriti znači uspoređivati putem brojeva*; to znači predstaviti jednu veličinu (mjernu veličinu) putem jednog broja (mjernog broja), koji pokazuje, koliko je puta *mjerna jedinica*, što je uzeta za osnovu, sadržana u mjerenoj veličini. Aristotel je u *Metafizici* ustvrdio: »Mjera je nešto, po čemu prepoznajemo veličine. Veličina se prepoznaje kao veličina kroz jedinicu ili broj, broj opet kroz jedinicu...« te nastavlja: »Jedinica i mnoštvo u brojevima stoje jedno drugome nasuprot kao mjera i mjerljivost...«

(Nastavlja se)

LITERATURA

(označava navod prema pripadajućem broju):

1. ALAIN, JEHAN: *III Litanies* (1971, Alphonse Leduc, Edition Musicales, Paris).
2. DADIĆ, ŽARKO: *Povijest ideja i metoda u matematici i fizici* (1992, Školska knjiga, Zagreb).
3. ELIADE, MIRCEA: *Okultizam, magija i pomodne kulture* (1983, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb).
4. FRECKMANN, KARL: *Proportionen in der Architektur* (1965, Verlag Georg D.W.Callwey, München).
5. GHYKA, MATILA: *Filozofija i mistika broja* (1987, Književna zajednica Novog Sada).
6. GLIGO, NIKŠA: *Pojmovni vodič kroz glazbu 20. stoljeća* (1996, Muzički informativni centar KDZ, Matica Hrvatska, Zagreb).
7. HAGENMAIER, OTTO: *Der Goldene Schnitt Ein Harmoniegesetz und seine Anwendung* (1991, Augustus Verlag, Augsburg).
8. *Johannes Kepler 1571-1971, Gedenkschrift der Universität Graz* (1975, Leykam-Verlag, Graz).
9. KEPLER, JOHANNES: *Harmonice Mundi* (1940, C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München).
10. KEPLER, JOHANNES: *Neue Stereometrie der Fässer* (1908, Leipzig).
11. *Medicinska enciklopedija*, JLZ 1967, Zagreb.
12. MÖSSEL, ERNST: *Urformen des Raumes als Grundlagen der Formgestaltung* (1931, C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München).
13. MÖSSEL, ERNST: *Vom Geheimnis der Form und der Urform Seins* (1938, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart).
14. MILENKOVIĆ, BRANISLAV: *Uvod u arhitektonsku analizu 2* (1991, DIP Građevinska knjiga, Bor).
15. NAREDI – REINER, PAUL: *Architektur und Harmonie* (1982, DuMont Buchverlag, Köln).
16. *Nova Akropola*: broj 1, 2 i 3, Zagreb 1991 broj 4, 6 i 8, Zagreb, 1996.
17. PETROVIĆ, ĐORĐE: *Teoretičari proporcija* (1974, Građevinska knjiga, Beograd).
18. ROKI, RAJKO: *Neka svojstva Fibonaccijeva niza* (članak iz *Matematičko-fizičkog lista* br. 3, šk. god. 1983./84.).
19. *Sv. Cecilija*, LXVIII, Zagreb, 3, 71-75.
20. VITRUVIUS POLLIO, MARCUS: *Deset knjiga o arhitekturi* (1990, Svjetlost, Sarajevo).
21. WINDELBAND, WILHEL: *Povijest filozofije* (1988, Naprijed, Zagreb).

O radu *Povjerenstva za zaštitu orgulja* pri Ministarstvu kulture Republike Hrvatske

U časopisu *Sveta Cecilija* br. 3 od 2001. objavljen je članak pod istim naslovom kao i ovaj, kojim se je željelo širu javnost crkvenih glazbenika i crkvi bliskih ljudi dobre volje obavijestiti o radu *Povjerenstva*. Tom prigodom objavljen je i tekst *Procedure za obnovu povijesnih i spomeničkih orgulja* čijom se primjenom želi spriječiti nastajanje šteta na spomeničkim i povijesnim orguljama kojima je često uzrok neupućenost u vrijednost pojedinih orgulja. Otprilike godinu dana od izlaženja prethodnog članka želi se pokazati dosege rada *Povjerenstva*.

U protekloj godini *Povjerenstvo* je nastavilo s naporima u 4 pravca kojima se želi pridonijeti očuvanju vrijednih orgulja:

1. Uvođenje *Procedure za obnovu povijesnih i spomeničkih orgulja*
2. Imenovanje referenata za orgulje pri biskupijama
3. Savjetodavna funkcija *Povjerenstva* pri uspostavi prioriteta obnove spomeničkih orgulja
4. Pregled i vrednovanje restauratorskih radova na orguljama koji su napravljeni bez znanja nadležnih konzervatorskih odjela, ali isto tako i radova izvedenih u dogovoru s tim službama, ali bez stručnog nadzora organologa.

Uvođenje *Procedure za obnovu orgulja*

Pokazalo se da je zaživljavanje *Procedure* dugotrajan proces koji zacijelo ima zagovornika i protivnika. Odluka o uspostavljanju *Procedure* donesena je davne 1999. godine u Umagu kao rezultat dogovora kompetentnih subjekata koji su odgovorni za očuvanje preostalih povijesnih i spomeničkih orgulja u Hrvatskoj. Na temelju tog dogovora u Umagu Ministarstvo kulture Republike Hrvatske je u ožujku 2000. godine osnovalo *Povjerenstvo za zaštitu orgulja* sa zadaćom uvođenja postupka (*Procedure*) pri obnovi orgulja. Ključni dio *Procedure* čini **provođenje natječaja za izbor izvođača radova i uspostavljanje suradnje konzervatora i organologa s izvođačem restauratorskih radova, odnosno stručnog nadzora nad restauratorskim radovima**. Trenutno je još uvijek uobičajeno (kao i prije) da se radovi dodjeljuju bez natječaja, a da izvođač radova određuje cijenu, opseg i vrstu restauratorskih zahvata i da sam sebe kontrolira! Za ilustraciju, u proteklom periodu samo su četiri instrumenta obnavljana uz stručni nadzor uz primjenu *Procedure* (Buje ž. c., Skradin ž. c., Osijek Kapucinski samostan i Umag ž. c.). Objektivno, *Povjerenstvo* u pitanju uvođenja *Procedure* pokazuje tromost i unatoč deklariranoj dobroj volji

nema snagu odgovorne u Ministarstvu kulture i odgovorne pri crkvenim vlastima (biskupijama) uvjeriti u prednosti uobičajene prakse u državama zapadne Europe. A ta se praksa (*Procedura*) tamo pokazala stručno ispravnom i financijski isplativom kako za tamošnja ministarstva kulture tako i za vlasnike instrumenata (crkvu)!

Imenovanje referenata za orgulje pri biskupijama

Na molbu za imenovanje biskupijskih referenata koju je odaslala Uprava za kulturnu baštinu svim biskupijama u Hrvatskoj odazvale su se u prvom krugu tek dvije biskupije. Đakovačka biskupija je imenovala vlč. Vinka Sitarića a Požeška prof. Alena Kopunovića Legetina. Za pretpostaviti je da će Ministarstvo kulture u budućnosti više kontaktirati sa onim biskupijama koje su imenovala referente za orgulje, dakle onima koji i sami, na poticaj Povjerenstva, uspostavljaju vlastitu infrastrukturu za organizirano praćenje stanja orgulja na svojem području.

Savjetodavna funkcija Povjerenstva

Kada je Ministarstvo kulture imenovalo *Povjerenstvo*, zauzeto je stajalište da ono ne raspisuje natječaje za dodjelu poslova na pojedinim orguljama i ne odabire izvođače radova. *Povjerenstvo* će biti savjetodavno tijelo koje će na temelju pristiglih prijava na natječaj Ministarstva kulture napraviti listu prioriteta prema spomeničkim i povijesnim kriterijima te pripremljeni materijal dostaviti *Vijeću za kulturu* u čijoj je nadležnosti dodjela novčanih sredstava.

Ove godine je prvi puta sazvana sjednica *Povjerenstva* na kojoj je obrađeno 39 prijava na natječaj Ministarstva kulture. Prilikom analize utvrđeno je da se prijave na natječaj mogu prema fazi rada na objektu svrstati u 3 kategorije: početak, nastavak te nastavak i kraj.

Odlučeno je da se ranije započeti projekti privedu kraju i da se započne tek manji dio novih projekata (kategorija početak). *Povjerenstvo* je nakon argumentirane rasprave preporučilo *Vijeću za kulturu* financiranje 25 projekata.

Nakon sastanka *Vijeća za kulturu* i konačnog odabira projekata može se vidjeti da najveći udio posla na obnovi orgulja u Hrvatskoj kao i proteklih tridesetak godina ima najstarija radionica kod nas, Umjetnička radionica Heferer iz Zagreba. Podatke o točnim novčanim iznosima po projektima zainteresirani mogu pronaći na web stranicama Ministarstva kulture.

Pregled i vrednovanje radova na orguljama

Jedan od zadataka *Povjerenstva* je i praćenje stanja na terenu, po lokalitetima na kojima se izvode radovi na spomeničkim i povijesnim orguljama bez znanja nadležnih *Konzervatorskih odjela*, odnosno bez stručnog nadzora. Prilikom radova koji se provode u takovim uvjetima gotovo uvijek dolazi do nastajanja nepopra-

vljivih šteta na originalnoj spomeničkoj supstanci orgulja. Nedovoljno educirani "majstori" rade štete na gotovo svim dijelovima orgulja. Bez ikakvih argumenata narušavaju izvornost spomeničkih i povijesnih orgulja i nestručno interveniraju na kućištu, sviraoniku, zračnicama prijenosu (trakturi), foničkom fundusu, mjehovlju i intonaciji, mijenjajući veličinu, izgled, dispoziciju i karakter instrumenta. Ponekad i educirani orguljari, kada rade bez konzultacija s organologom i bez stručnog nadzora u procesu obnove, znaju ići linijom manjeg otpora i proizvoljno odabrati neopravdana ili nekvalitetna rješenja.

Povjerenstvo je svjesno da se vlasnici orgulja u nedostatku novca obraćaju i problematičnim osobama koje im za naoko nižu cijenu naprave "da orgulje sviraju", ali na žalost tek kasnije shvate da je rezultat zapravo neprihvatljiv bilo zbog lošega zvuka kojeg svi čuju, bilo zbog ponovnog javljanja kvarova koji su netom "popravljeni"!

Na nekoliko mjesta su članovi *Povjerenstva* na zahtjev vlasnika obavili pregled i konstatirali da je za nekvalitetno obavljenu posao majstor tražio prevelik honorar. Želja je *Povjerenstva* da se ne ponove slučajevi kao: Čiovo, Ivankovo, Močila (Koprivnica), Sutivan, Žminj. A ima ih još...

U našoj maloj domovini ima gotovo 800 orgulja i doista premalo majstora koji kvalitetno mogu popravljati i održavati takav broj orgulja. Stoga *Povjerenstvo* nema namjeru, bar za sada poimence prozivati pojedince koji su napravili stručno neprihvatljiv posao jer su nam svake ruke koje se bave orguljama dragocjene i mogu biti korisne ako se mudro organizira njihov rad. Na kraju, na žalost ostaje donekle obeshrabrujuća činjenica da vlasnici orgulja namjerno ili nenamjerno izbjegavajući suradnju sa nadležnim konzervatorskim odjelima svjesno ili nesvjesno čine štetu baštinjenim glazbalima. Uređene kako valja orgulje bi mogle i morale biti ponos vjernicima i trajan spomen na njihove pretke koji su svojim odricanjem omogućili da se u njihovoj crkvi uz Božju riječ čuje i zvuk kraljice instrumenata.

I da parafraziram početnu rečenicu ovoga članka pitanjem - ima li dobre volje u krugu ljudi koji u ime Crkve brinu o baštini koju su naslijedili od predaka današnjih vjernika i kojima su oni duhovni vođe? Orgulje danas u Europi, dakle i u Hrvatskoj trebaju pomoć crkvenih pastira kao i pomoć onih koji u ime države trebaju provoditi kulturnu politiku brigom o najeuropskijem tipu glazbala – orguljama. A ta briga će donijeti rezultat, bude li povjerenja među zainteresiranim i dobre volje kod odgovornih!

Emin Armano i Božidar Grga